

הרב יעקב חיים סופר ראש ישיבת י"כף החיים, ירושלים

על ספרים וסופרים (ג)

ז. תוארי הראשונים במשנת הרב המאירי ז"ל

ידוע ומפורסם לכל מעיין ולומד בספר בית הבחירה לרבינו המאירי ז"ל, שכל שכותב רבינו המאירי ז"ל תואר גדולי הרבנים, אל רש"י ז"ל כוונתו, וכן ראיתי שכתב רבינו בעלאל אשכנזי ז"ל בשיטה מקובצת כתובות (מ, ב), וכן כתב הגאון חיד"א ז"ל בספרו שו"ת יוסף אומץ (סימן ל' ד"ה אמנם), ובספרו שם הגדולים (חלק הגדולים מערכת ג' בקונטרס אחרון אות ח' ואות י"א), וכ"כ הגר"א וסרמן זצוק"ל הי"ד ב"דיעות נכבדות" שבראש ספרו קובץ הערות על מסכת יבמות ע"ש, וזה ברור.

ופשוט הוא שכל מה שכתבו הרבנים דלעיל, אינו אלא רק לדרכו ולמנהגו של רבינו המאירי ז"ל בחבורו בית הבחירה על התלמוד, שאינו נוהג לפרש בשם שמות הרבנים שמביא דבריהם ודעותיהם, אלא סותם ומכנה בשם ומתארם בכנויים כגון: גדולי הרבנים, גדולי הפוסקים, גדולי המחברים, גדולי המפרשים וכו', והתבוננתי וראיתי דאזיל בזה בדרכו של רבינו הרשב"א ז"ל בספרו תורת הבית הקצר, עיין בו ואכמ"ל בזה. והיה רבינו המאירי ז"ל קפיד טובא בשיטתו זו ואינו משנה דרכו בכנויים הללו, ולעולם כשכותב רבינו המאירי ז"ל גדולי הרבנים כוונתו לרש"י, ולעולם כשכותב גדולי הפוסקים כוונתו לר"ף, ולעולם כשכותב גדולי המחברים כוונתו לרמב"ם, ולעולם כשכותב גדולי המפרשים כוונתו לראב"ד, והני מילי גבי הרב המאירי ז"ל, אבל גבי שאר קמאי לא איתאמרו הני כללי, וימצא בדוכתין סגיאין שיקראו ויכנו בתוארים שונים ומתחלפים לגדולי קמאי, ואינהו לא קפדי בהכי, וזה פשוט ואין צורך לאורך.

ולפיכך איני מכין מה שכתב הכהן הגדול בעל יד מלאכי ז"ל (כללי הראב"ד אות מ"ה) וזו לשונו: "גדולי המפרשים או גדולי המנהיגים הוא הראב"ד ז"ל, כן כתב הרב בעל הליכות אלי (כלל ר"ו) בשם ספר כתב יד ישן ע"ש, ואני מצאתי לטור יורה דעה (ס"ס ק"ל) דקרי לראב"ד גדולי המורים עיין בפרישה שם" עכ"ל. ולהאמור לא קשיא מידי וכמו שנתבאר דכל הנך כללי גבי משנתו המאירה של רבינו המאירי איתאמרו ולא גבי שאר רבנן קמאי, והא ראייה שהרשב"א ז"ל בתורת הבית הקצר (בית ג') שער ז' דצ"ב ע"ב) כתב וגדולי המורים וכו' וכוונתו על הרמב"ם, וכמפורש להדיא בדבריו בתורת הבית הארוך (שם שם), וכן בשו"ת הרשב"ש ז"ל (סימן קע"ג ד"ל ע"א, ועד שם ס"ס תקכ"ד) קורא ומכנה לרש"י, בשם גדולי המפרשים, ע"ש, ואין כאן שום סתירה, כי כל כללי התוארים והכנויים דלעיל, גבי משנת רבינו המאירי ז"ל דוקא נאמרו, וזה פשוט בעיני.

ועיינתי בגוף ספר הליכות אלי (שם) וראיתי שכתב בו הלשון: "כשאומר בפוסקים גדולי הפוסקים הוא על הר"ף ז"ל, גדולי המחברים הוא הרמב"ם ז"ל, גדולי הרבנים הוא רש"י ז"ל, גאוני הראשונים הוא רב האי ז"ל, אחרוני הרבנים הם בעלי התוספות, גדולי המפרשים או גדולי המנהיגים הראב"ד ז"ל, גדולי הדורות שלפניו הראב"ד ז"ל, כן מצאתי בספר כתיבת יד ישן" עכ"ל. ובאמת הלשון כשאומר בפוסקים וכו', משמע דקאי על כל היבא דאיתאמר כן בכל ספרי הפוסקים, והיינו שגרם לו לגאון יד מלאכי לכתוב ולהעיר מה שהעיר וכנ"ל, אבל מה אעשה אני עני ברור לי שלא נאמרו כללים אלא גבי משנת רבינו המאירי ז"ל, ולא גבי שאר הפוסקים, ואכן באמת כל הני כללי תואמים בדיוק לדרך הרב המאירי ז"ל כידוע, אבל גבי שאר הפוסקים לא ידעתי איך אפשר לקבוע כן, ומה גם שהראנו והבאנו כמה דוגמאות בדברי הפוסקים שאינן תואמות לכתוב בספר הליכות אלי, וצ"ע.

ולולי דמסתפינא אמינא דטעות סופר נפלה כאן בהליכות אלי, ובמקום כשאומר בפוסקים צריך לומר כשאומר המאירי, וכמו שנפלה שם טעות סופר נוספת שבמקום גדולי המנהיגים הוא הראב"ד,